Litteraatti asiantuntijahaastattelusta

Veera Vähäkangas

Nuorten keskuudessa käytetty finglish on herättänyt huolta suomen kielen asemasta. Paljon on uutisoitu siitä, että nuorten suomen kielen taito heikentyy samalla, kun kieleen tuodaan kansainvälisiä piirteitä. Suomen kielen professori Johanna Vaattovaara, selittäisitkö miksi tämä nähdään negatiivisena asiana?

Johanna Vaattovaara

Todennäköisesti sen takia, että tässä helposti yhdistyy kaksi asiaa. Yhtäältä se, että mitä tiedetään heikkenevistä tekstitaidoista, ja sitten toisaalta englannin kielen käyttö ylipäänsä lisääntyy joka puolella ja herättää paljon ärtymystä. Ja sitten nuorten kielestä jos puhutaan niin, se englannin kielen viljeleminen on sellanen mikä varsinkin vanhemmilla sukupolvilla pistää korvaan. Ja sitten kun nää kaksi asiaa laitetaan yhteen, niin ajatellaan, että siinä on tämmönen niinku syy-seuraussuhde.

Veera Vähäkangas

Johanna Vaattovaara, avaisitko tätä finglish-ilmiötä kielitieteen näkökulmasta? Mitä sillä oikein tarkoitetaan?

Johanna Vaattovaara

Se on itseasiassa kansanomainen termi, joka sellaisenaan ei ole tieteellinen käsite, mutta kaikki tietää heti mistä puhutaan. Eli sekoitetaan englantia suomen sekaan tai myöskin niinku esimerkiksi amerikansuomalaiset puhuu finglishistä, ja siellä sitten taas suomea on siellä niinkun sikäläisen valtakielen seassa.

Se assosioituu aika negatiivisesti sen takia, että meillä on niinkun hyvin voimakas kieli-ideologinen ajatus siitä, että kielet pidetään toisistaan erillään. Ja ikään kuin, että paras kieli on sellaista puhdasta kieltä, joka ei sisällä vaikutteita muista kielistä. Ainakaan niin, että se olisi niin sillä tavalla selvää kuin se on vaikkapa tänä päivänä.

Mutta koulussahan me opiskellaan yleensä aina yhtä kieltä kerrallaan, ja meillä on kielten tunnit erikseen. Ja se on tietysti luonnollista sekin, koska jotta me voidaan hallita kielen eri rekistereitä ja normeja, meidän pitää oppia hallitsemaan asiakieltä, asiatekstejä. Niin silloin täytyy keskittyä myös yhteen kieleen kerrallaan.

Ihmiset on luonnostaan hyvinkin monikielisiä, ja tää ei ole sinänsä mikään uusi ilmiö, että esimerkiksi sosiaalinen media ja tällaiset niin kuin digitaaliset vuorovaikutuskäytänteet ja muut on tehny sitä vaan paljon enemmän näkyväksi, mutta ihmiset on aina olleet monikielisiä. Ja nyt se ikään kuin tuntuu

lisääntyvän ja rikastuvan. Mehän esimerkiksi erilaisissa niinku tilanteissa otetaan käyttöön sellaisia kielellisiä resursseja tai kielellisiä elementtejä, mitkä juuri siinä tilanteessa on sopivia.

Ja tietysti mitä monikielisempi yhteiskunta meillä on, mitä monikielisempiä ryhmiä meillä on, kulutetaan populaarikulttuuria esimerkiksi ja ollaan niinkun eri kielten äärellä, ja sitten me hyödynnetään niitä kieliä, kun meillä on tarve sanoa jotain. Ja silloin me käytetään niitä resursseja, jotka meillä on käytössä ja se, että me ei pysytä orjallisesti yhdessä kielessä niin, ei se ole signaali siitä, että nyt se kyseinen kieli, että se tarkoittaisi sen kielen tuhoa.

Veera Vähäkangas

Joo, mainitsitkin tuosta monikielellisyydestä ja tuosta, että voidaanko finglishin tuloa suomen kieleen nähdä niinkun tuhona. Niin näätkö sä, että onko se sitten ongelma vai jopa enemmänkin etu, että suomen kieli rikastuu tän finglishin myötä?

Johanna Vaattovaara

Se on varmaan jotain siltä väliltä. Ainakaan en näkisi sitä tuhovoimana. Yksi asia mikä on hyvä huomata on se, että niin yksilöt kuin sukupolvet niin, me ei olla kielellisesti samanlaisia koko ajan. Ja meillä kielenkäyttö vaihtelee paitsi tilanteittain niin myös vähän ikäkausittain.

Että, nyt jos niinkun jokainen keski-ikäinen voi vaikka kaivaa jos jostakin löytyy tallenteita, että mitenhän minä olen puhunut tai miten minä olen kirjoittanut, vaikka seitsemäntoistavuotiaana. Niin saattais yllättyä, että hupsheijakkaa, kuinka paljon täällä onkaan ollut englantia. Minä kolmekymmentä vuotta sitten olen käyttänyt aika paljon englantia. Eli se on myös osittain tämmöinen ikäkausisidonnainen ilmiö.

Eli se, että tämän päivän nuoret käyttää todella paljon englantia, niin voidaan kysyä okei missä tilanteissa me havaitaan sitä. Ne on jossakin sellaisissa julkisissa tilanteissa, joko somessa tai tuolla ulkosalla, missä he ovat julkisella paikalla ja käyttävät kieltä. Ja toki sitten toinen asia on se, että minkä verran sitä ui vaikkapa koulutehtäviin, niin se on ehkä toinen kysymys. Ja siinä on niinku se ongelmallisempi puoli, mutta se etu on siinä, että sellanen niinkun kielitietoisuus, kielellinen joustavuus, ylipäänsä se, että me pystytään niinkun kommunikoimaan toisten kanssa, olemaan vuorovaikutuksessa sellaisilla notkeilla tavoilla, mitkä sopii siihen tilanteeseen. Niin voi ajatella niinkin, että sillä pärjää elämässä.

Veera Vähäkangas

Lainasanathan monesti tuo kaikkia uusia ja helpompia nimityksiä just pitkille määritelmille, joita ei aiemmin suomen kielessä oo voitu yhdellä sanalla selittää. Mikä merkitys tällä ilmiöllä on?

Johanna Vaattovaara

Se on myös yksi osoitus siitä, että on elävä kieli. Eli jos meillä ei tulisi näitä uudissanoja, niin se ois aika huolestuttavaa. Koska sittenhän se tarkoittais sitä, että kieltä ei käytetä. Eli se mikä on niinkun, jos on huolissaan suomen kielen tulevaisuudesta, niin huolta pitää erityisesti kantaa ja toistaseks ainakin hyvin huolehditaan myös siitä, että sitä käytetään kaikilla elämän aloilla.

Että, se että, mitä sattuu kuulemaan, että nuoriso käyttää paljon englantia suomen seassa, niin se ei oo signaali huolesta. Nuoret itse tuntuu olevan niinkun huolissaan siitä, että ”tuhoanko minä nyt suomen kielen, kun minä sotken englantia sekaan?”. Se on ihan fine, se on normaalia. Eli se on niinkun hyvin luonnollista, ja sitä on tapahtunut aina. Ja se, että nuoret on huolissaan siitä, niin sehän on hyvä merkki.

Veera Vähäkangas

Eli mitkä asiat sitten mahdollisesti vois uhata tätä suomen kielen asemaa? Että, jos nyt ei oikeastaan oo mitään hätää.

Johanna Vaattovaara

Se, että erilaisissa instituutioissa koulutuksen kielenä esimerkiksi alettais siirtymään pois suomen kielen käytöstä. Eli sekään, että me annetaan koulutusta myös englannin kielellä, ei oo sinällään uhka. Se on tarpeellista.

Erityisesti meidän täytyy tietysti kiinnittää huomiota sitten siihen, että maahanmuuttaneet niinkun heillä on niinkun pääsy suomen oppimiseen, ja että me kaikki ollaan siitä vastuussa. Mutta se, että me ei voida tehdä sellaista karhunpalvelusta itsellemme emmekä muille, että me siirryttäis niinkun viranomaisissa esimerkiksi käyttämään englantia suomen sijasta tai ruotsin sijasta. Meillä täytyy olla niinkun instituutioiden kieli täytyy olla suomi.

Veera Vähäkangas

Tää mun seuraava kysymys vähän sivuski tätä samaa aihetta, että jos suomen kielen surkastumista nuorison keskuudessa on aihetta pelätä, niin miten sitä sitte voidaan ehkäistä.

Johanna Vaattovaara

Luulen, että koulut tekee jo aika pitkälle jo niinku parhaansa siinä, että siellä kyllä opetetaan ottamaan niinkun kielen erilaisia standardeja ja rekistereitä haltuun. Se, mitä toivoisin, että kouluissa olis vielä tilaa käsitellä on erilaiset kielikäsitykset. Nimenomaan just se, että meijän ei tarttisi ajatella kaikkea kielenkäyttöä vaan sen normin läpi. Eli että täytyy pysyä yhdessä kielessä tai jos lipsutaan ja lainaillaan toisesta kielestä, niin se on auttamatta paha. Koska se ahdistaa helposti, ja sitten siinä voi tulla joku vähän semmonen niinkun joko–tai, et mun pitää jotenkin tehdä valintaa.

Ja tietenkään kaikkiin tilanteisiin ei sovi sellanen kielen ylittely, mutta ehkä siitä semmosesta niinku perustavanlaatuisesta ymmärryksestä, että mitä se kieli on, niin siitä ois kauheen kiva, että siitä vois niinkun ainakin vähän tuoda ymmärrystä. Miksi meitä esimerkiksi ärsyttää se, että sitä englantia sotketaan suomeen? Niin sekin ois hyvä ymmärtää. Me ollaan hirmu tiukkaan kiinni sellasessa niin sanotussa yksikielisyyden ideologiassa.

Veera Vähäkangas

Entäpä sitten luuletko sä, että voidaanko tätä pelkoa ja sen lietsontaa tästä suomen kielen surkastumisesta yhdistää jollakin tavalla nationalismiin?

Johanna Vaattovaara

Joo, ehdottomasti. Siis itseasiassa se, että me ollaan niin normiriemuisia ja ajatellaan, siis jos ajatellaan kansallisuusaatetta, yksi valtio, yksi kieli. Mutta tota, siis kieli ja miten kieli määritellään, miten rajoja määritellään, miten sitä yritetään pitää puhtaana muista vaikutteista, niin se on mitä suurimmassa määrin poliittinen asia.

Ja juuri se juuri kansallisvaltioajatus on niinkun hyvin kiinteästi kytköksissä siihen standardikieli-ideologiaan ja yksikielisyyden ideologiaan. Ja tota sitten niinkun eri aikoina, nyt on aika paljon tässä välissä tapahtunut, mutta nyt me ollaan ehkä niinku taas sellasessa pisteessä, että myöskin niinku sellaset, vois sanoo konservatiiviset voimat, niinkun ajaa sitä suomen puhtaanapitoa, ja tähän liittyy niinku paljon tälläsiä poliittisia intressejä.

Että kyllä, niinku kieli, ei suotta puhuta kielipolitiikasta, koska siis kieli on myös politiikkaa.